

Відомості Верховної Ради України. – 2006. - № 15. - С. 585.

12. Про демократичний цивільний контроль над Воєнною організацією і правоохоронними органами держави : Закон України від 19.06.2003 № 975-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 46. – Ст. 366.

13. Про додаткові заходи щодо забезпечення відкритості у діяльності органів державної влади: Указ Президента від 01.08.2002 № 683/2002 // Офіційний вісник України. – 2002. - № 31. - С. 192.

14. Про громадський контроль: Проект Закону України 2737-1 від 13.05.2015// [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/JG3MH00A.html.

Тарасенко Юлія Миколаївна,
викладач кафедри загальноправових дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
член Дніпропетровської обласної організації
«Асоціація українських правників»

ПОВНОВАЖЕННЯ ПРОКУРОРА ПОЗА СФЕРОЮ КРИМІНАЛЬНОЇ ЮСТИЦІЇ В ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ ТА УКРАЇНІ

Дослідженням повноважень прокурора поза сферою кримінальної юстиції займалися такі вчені, як Л.Р. Грицаєнко, Н.А. Голова, Т.О. Дунас, Е.І. Карпова, М.В. Косюта, Н.І. Мичко, Є.Б. Мухамеджанов, Н.С. Наулік, І.В. Плахина та інші.

В даний час прийнято переносити позитивний досвід з однієї країни в іншу. Проте, рідко згадується, що ніхто із закордонних вчених та практиків не вважає ту чи іншу правову систему еталоном. Крім того, світовий досвід вказує, що важко реформувати досконало службу в стабільні часи. А ще складніше це зробити в період політичних, соціальних, економічних змін.

Актуальність дослідження даної теми також зумовлена стрімкими змінами в законодавстві України, зокрема стосовно повноважень прокурора поза сферою кримінальної юстиції. У 2014 році прокуратурою було припинено здійснення загального нагляду за додержанням і застосуванням законів, а зі вступом в силу Закону України «Про Прокуратуру» від 14.10.2014 р., змінилася категорія громадян, інтереси котрих може представляти прокурор в суді. Так, згідно зі ст.ст.23, 24 Закону України «Про прокуратуру» від 14.10.2014 р., прокурор здійснює представництво в суді інтересів громадян України, іноземців або осіб без громадянства у окремо визначених випадках. Такими випадками є: неспроможність особи самостійно захистити свої порушені чи оспорювані права або реалізувати процесуальні повноваження через недосягнення повноліття, недієздатність або обмежену дієздатність, а законні представники або органи, яким законом надано право захищати пра-

ва, свободи та інтереси такої особи, не здійснюють або неналежним чином здійснюють її захист [1]. Обов'язковою умовою стало також обґрунтування прокурором у суді підстав для представництва інтересів громадян. Варто зазначити, що згідно проекту Закону України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)», планується скасування представництва інтересів громадян, іноземців та осіб без громадянства прокурором [2]. Але прокурор й надалі буде вповноважений здійснювати представництво в суді законних інтересів держави у разі порушення або загрози порушення інтересів держави, якщо захист цих інтересів не здійснює або неналежним чином здійснює орган державної влади, орган місцевого самоврядування чи інший суб'єкт владних повноважень, до компетенції якого віднесені відповідні повноваження, а також у разі відсутності такого органу. Наявність таких обставин також потребує свого обґрунтування в суді прокурором.

Дані радикальні зміни обґрунтовуються становленням України на європейський шлях розвитку, в тому числі і з метою покращення захисту прав та свобод громадян в Україні. Але, давайте розглянемо повноваження прокурорів поза сферою кримінальної юстиції в західноєвропейських країнах та США, на які так активно посилаються при реформуванні вітчизняних органів прокуратури.

У Федеративній Республіці Німеччини прокуратура відноситься до органів виконавчої влади та знаходиться в системі міністерства юстиції. Прокуратура є звичайним адміністративним відомством. Поза сферою кримінальної юстиції, прокурори уповноважені подавати до суду позови у порядку цивільного судочинства про : визнання шлюбу недійсним, визнання особи недієздатною, встановлення факту смерті особи, яка була визнана зниклою безвісти [4, с. 52]. «Так, про визнання шлюбу недійсним, прокурором подається позов до обох із подружжя, якщо хтось з них помер – то до одного з подружжя. У випадках, коли прокурор виступає в якості сторони і програє процес, то відшкодування витрат здійснюється з державної скарбниці» [6, с. 39].

Прокуратура у Франції входить до складу міністерства юстиції. У цивільному судочинстві участь прокурора можлива в процесуальних формах порушення цивільної справи через пред'явлення позову від імені держави, а також участь у процесі для надання висновку по справі [6, с. 39]. Порушення прокурором цивільних справ можливо тільки у передбачених законом випадках, зокрема у випадках: про констатацію смерті або оголошення особи померлою; про визнання особи нібито безвісно відсутньою, якщо особу не визнано такою; про присудження до штрафу службової особи і подружжя, які уклали шлюб без офіційно встановленої публікації; про передачу дітей на виховання одному із подружжя при розірванні шлюбу; про позбавлення дієздатності осіб психічно хворих, якщо вони не мають подружжя чи родичів; про призначення радника марнотратцю; про визнання прав недієздатних чи неповнолітніх, які виникають з розпоряджень дарувальників

чи заповідача на їх користь; про усунення порушень, допущених при створенні товариства, а також про зміну статусу товариства. При пред'явленні позову прокурор діє як і основна сторона – позивач. Вступ прокурора в процес для надання висновку можливий у будь-якій справі між приватними особами за його ініціативою на свій розсуд у зв'язку з доцільністю таких дій. У передбачених законом випадках, зокрема, у справах про зміну особистого правового статусу громадян участь в процесі прокурора обов'язкова. У трибуналах великої інстанції прокурори республіки, що діють при них, беруть участь у цивільному процесі в обох процесуальних формах. Особливі повноваження прокурора передбачені у справах про оголошення громадянина безвісно відсутнім [6, с. 40].

Згідно Конституції Республіки Польща прокуратура як державна структура взагалі не згадується. Її місце та роль у державному механізмі визначається спеціальним законодавством – законом «Про прокуратуру», ухваленим 1985 року. Функціями польських органів прокуратури є : проведення досудового слідства у кримінальних справах, підтримання державного обвинувачення в суді, нагляд за досудовим провадженням у кримінальних справах, за дотриманням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах та участь у цивільному і адміністративному судочинстві у випадках, визначених законодавством Республіки Польща.

Служба у прокуратурі Сполучених Штатів Америки має ряд своїх особливостей. По-перше, очолює її Генеральний атторней, котрий є також міністром юстиції. Прокуратура має назву атторнейска служба. По-друге, головним із обов'язків прокурорів Сполучених штатів Америки є представництво інтересів уряду Сполучених Штатів Америки в судах, юридична консультація, забезпечення виконання законів [4, с. 53]. У цивільному судочинстві США прокурори можуть брати участь з метою захисту інтересів держави як сторона-позивач і відповідач, а також для дачі висновку про конституційність закону. Прокурор має право як порушити справу в суді, так і вступити в процес по справі від імені та в інтересах урядових організацій, а також на захист прав громадян, порушених дискримінаційними діями, вчиненими проти них. Головний прокурор також надає консультацію Губернатору та іншим офіційним особам щодо тлумачення і застосування законів штату [6 ; 42]. Федералізм США зумовив існування трьох самостійних ланок прокуратури: федерального, штатного та місцевого. Кожна ланка має свої особливості в організації, комплектуванні і компетенції і діє в межах своєї територіальної та предметної юрисдикції. Штат має право на основі власної конституції або відповідного законодавства встановлювати організацію і визначати обсяг повноважень прокуратури в штаті, а федеральна служба функціонує на основі законів, прийнятих Конгресом США. Ні Генеральний прокурор США, ні підлеглі йому федеральні органи не вповноважені керувати прокуратурами в штатах [6, с. 41].

В Англії відсутня самостійна система органів прокуратури в механізмі

держави. Властиві для прокуратури завдання і функції виконують інші службові особи – Генеральний аторней і його представники, місцеві аторней. Генеральний аторней є керівником адвокатури в масштабі Англії і одночасно виконує роль представника держави і уряду в цивільному процесі у справах, які мають суспільний характер щодо масштабності впливу на широкі верстви населення [5, с. 341].

У країнах Латинської Америки органи прокуратури також мають незалежний статус, наділені адміністративно– фінансовою і функціональною автономією. Специфічною ознакою цих країн є наявність двох прокуратур: одна виконує функції кримінального переслідування, друга – займається загальним наглядом і захистом прав людини [6, с. 341].

Отже, на підставі викладеного можна дійти таких висновків:

1. Кожна прокуратура різниться своїми повноваженнями поза сферою кримінальної юстиції.

2. Як наголошують науковці, немає єдиної ідеальної моделі функціонування прокуратури у світі.

3. Як бачимо, зміни в сучасному законодавстві України про прокуратуру більше орієнтовані на запозичення моделі функціонування прокуратури поза кримінальною юстицією Сполучених Штатів Америки. Схожість виявляється у відсутності захисту інтересів громадян, іноземців, осіб без громадянства.

1. Про прокуратуру : Закон України від 14 жовтня 2014 року (зі змінами і допов.) // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – №2–3. – 12.

2. Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя) : проект Закону України №3524.

3. Мухамеджанов Э.Б. Прокуратура в зарубежных странах:учебн. / Э. Б. Мухамеджанов. – Алматы. : «Нур–пресс», 2005. – 284 с.

4. Карпова Е. Модель прокуратуры в зарубежных странах / Е. Карпова // Закон и жизнь. – 2012. – №3. – С. 52–53.

5. Наулік Н. С. Правовой статус прокуратуры в конституциях зарубежных країн / Н. С. Наулік // Порівняльно–аналітичне право. – 2013. – №3–2. – С. 339–341.

6. Плахіна І. В. Особливості органів прокуратури в зарубіжних країнах / І. В. Плахіна // Часопис Академії адвокатури України. – 2014. – т. 7. – №4 (25). – С. 37–43.